

הַלְבוּת תַּפְלִין סִימָן לַב

כדי שיהיה ד' ראשיה נראין לכל: מא (קפט) *לארף ורחב הבתים *ונגבהן *אין לו (ס) שעור: **מב** *משיין של תפלין (קצ) הלכה למשה מסיני שיעשה בעור הבתים של ראש (קצא) כמין שיין (קצב) בולטת (קצג) מקמטי (סא) העור, אחד מימינו ואחד משמאלו. (קצד) ישל (סב) ימין המניח של שלשה ראשים ושל שמאל המניח של (סג) ארבע ראשים: הגה מיהו אם הפך (קצה) אינו נפסל (מרבדי וסמ"ג ותוס' פרק הקומץ): **מג** *חריץ (קצו) של שיין דהיגו חדה למטה (קצז) גיע עד מקום התפר: (מרבדי וסמ"ג ותוס' פרק הקומץ): **מג** *חריץ (קצו) של שיין דהיגו חדה למטה (קצז) גיע עד מקום התפר:

ל העשור בשם הר"ף הסמ"ג וספי אחרות חיים בשם רב האי גאון מ מנחות לה ב תוספת שם בשם שמושיא רבא והראש והפניה מ מנחות לה לפרוש ה"ש פקדשים שביא הראש

באר היטב

יתבטל תורת תפלין, שכנה"ג עין ע"ת: (ד) שעור. ומ"מ יש לחש לדברי הגאונים שלא לעשותן קטנים מרחב שני אצבעות, בין שלידי בין של ראש, ב"י ב"ח ל"ח מ"א, והנינו התורא למשה. ויש למחות בעוברי דרכים שמתקנים להם תפלין קטנים מאד, כי מכרז מש"ס שצריכים להיות רחבים יותר מאצבע ואם לא פסולין הם, ע"ת ע"ש: (סא) העור. ולא עלידי דפוס, ט"ז ובי"ח ע"ת עמ"א: (סב) ימין המניח. ואם הוא אשר לא ישנה, ובחר ימין ושמאל דעלמא אולין, מ"א: (סג) ד' ראשים. ב"ח וע"ת והנמ"ס פסקו דצריך לזהר שלא יגעו הידיין למטה בשיין, ומ"א פסק דצריכים לגע הידיין למטה בשיין ע"ש וכ"פ הרמ"א ע"פ מג:

שערי תשובה

בש"ת נודע ביהודה ס' א' שיש סופרים אמינים מטיחים טיחה עבה על הבתים וע"י שמינים שפירוט"ש הם שחרים בהכלית ההור, אין לחש משום שאירי דכל לנאותו אינו חוצץ, דכל השקף להשרות להשחיר בכלל לנאותו הוא, וגם בשקפה שהוא מטיח היטב העב אין חשש משום מחיקת השיין, שחרי אין שם רק השיין לבד, וגם דהפצוי לנו אינו מוטל, ולכן תפלין דקמרי שלמא הם ויש בהם משום ואנהו: ואף על פי"ן: יש להחמיר שלא יהיה הטיח עב יותר מעור הבתים, וגם פשיטא שצריך שרובע הבתים יהיה בבתים עצמם כלא הטיח, ואם עושה הרובע על ידי הטיח הוא שלא כדון, וגם יש לאסר שלא לתת לתוך הטיח הנה עצם פיל שחוק, דהצנין

משנה ברורה

(קא) כי על-כ"ל פנים צריך הקבל מעט בין הבתים, שיהיה חרוצין נקרים ממש. וכן החי"א דאם מאן במעשה הסופרים שמודקין הבתים וטחין את כל הבית בטיח או בגלאני"ן רק שעושיין רשם בהגלאני"ן, ומה גם דלכתחלה בעינן שיהיה חרוצין מגיע עד למטה, וע"ן בבאור הלכה. וכל"שכן הסופרים שתולין עור על הד' בתים וירושין בו חרוצין בספין שתהיה נראה כארבעה בתים דפסול, (קא) דעל-ידיה נעשה תפלה של ידע"ה: **מא** (קפט) ארף ורחב. ומכל מקום נכון לחש לדברי הגאונים שסוברין שכתחלה לא יעשה אותן קטנים מאצבעים על אצבעים²²⁸ והנינו עם התורא. וע"ן בעלת-תמיד שקתב, דאם אין מחוץ עם התורא רק קאצבע על אצבע אפלו בדיעבד פסול²²⁹, וכן פסק בספר באורי"מ דכ"י, וע"ן בספר אל"ה רבה שלמד עליהם זכות, ומכל מקום סיס דכל בעל-גופש וזהר לעשות התורא נחב ב' אצבעים; ולבד כל אלו, מצוי מאד באלו התפלין הקטנים שפשוטיותיהן גרועות עד מאד מצד דחק המקום, כאשר בעיני ראיית הרבה מהם, על-כן השומר נפשו ישמר מהם: **מב** (קצ) הלכה למשה מסיני. ואם נתקלקל השיין ואינו נהר, (קא) צריך לתקנו מחדש ויקרא דאם נתקלקל רובו, המבאר בסמוך: **קצא** (קצא) כמין שיין. ומשמע (קא) באחרונים דתמונת שיניין שלנו שאנו עושיין בתפלין די, דלא בעינן דוקא כתב סת"מ ממש אלא בגמרא²³². ומנהג סופרים כהיום באיזה מקומות להדר ולעשותן בכתב אשורית ממש: **קצב** (קצב) בולטת וכו'. ואם עשה השיין בקלף אחר והדביק בדבק על הבית, (קא) פסול²³³. **קצג** (קצג) מקמטי העור. דהיגו שמתקמט העור במלוקט על ידי פקילה, שפולח מהעור עד שנעשו סעיפי השיין²³⁴. ולעשותן על-ידי דפוס, דהיגו שעל הדפוס חקוק שיין בולטת²³⁵ ודוחק הדפוס בעור הבית ונעשה תאר שיין, ע"ן בט"ז ומג"ן אברהם דמשמע דלכתחלה טוב למנע מזה²³⁶. ובכנסת הגדולה בשם תשובת הרמ"ע כתב דזהו יותר הדור, וכן המנהג פשוט כהיום לעשותו בדפוס מפני שעל-ידיה יש לה תאר שיין בהלוחיה וזינקה יותר משיין המקמטת מהעור²³⁷: **קצד** (קצד) של ימין המניח. וא"ן (ז) חלוק בזה בין אשר לאחור, דבחר ימין ושמאל דעלמא אולין²³⁸: **קצה** (קצה) אינו נפסל. אבל (ל) אם עשה בשיני הצדדים רק שיין של שלשה ראשים או ארבעה, פסול, וכל"שכן אם חסר לגמרי שיין אחד: **מג** (קצו) של שיין. (ז) בין דמיין ובין השמאל: **קצז** (קצז) גיע עד התורא ממש, ובדיעבד

באור הלכה

נקרין, אף דמריץ הסני"א דאם לזהר שיהיה חרוצין על-כ"ל פנים בעצם הכתלה הבתים ולא בהגלאני"ן לבד. ובתשובת חת"סופר סימן ה משמע דהנהיגין לעשות תפלין על ידי דבוק לא מהני אפלו חרוצין נפרות²²⁷, אלא יהיו מכלול לגמרי ואז יזהר שיהיה רבוען קאם, כי מצוי שעל-ידי ההקבל נאכר הרובע ומנהג העולם במדינתנו החת"סופרים, וכן משמע בספר ישועות יצחק, ומכל מקום כל ירא שמים יזהר לכתחלה לעשות הבתים נפרדים, וכמו שקתב החי"א דאם נופא דלכתחלה פשיטא דנכון לעשות כן, והנה אם לא יהיו מדקיים כ"ל, מצוי לפעמים שנתקלקל הרובע בהמשך הזמן על ידי זה, על-כן אפשר שטוב יותר שידבק מ"ה אצל התורא בין בית לבית, והנה יש עוד אפן, שידבק מעט העורות שבת בית לבית, ואם העורות לא יגיעו זה לזה יפן לתוכם חתיכת קלף דק עם דבק שיתקדם יחדיו, ויעדי הבתים וכן בראשי הבתים לא יהיה מדבק כ"ל, וכזה יהיה עדין כל חרוצים מנפר היטב וגם רבוען יהיה קאם; אך באפן זה צריך לזהר מאד תמיד שלא לנתק בתוך בית אחד מחברו כדי שלא יקרע על-ידיה העור שביין בית לבית: * ארף ורחב הבתים וכו'. ע"ן בעיובין זה ע"ב בגמרא, וע"ן היטב בראש בהלכות קטנות בסדר תקון תפלין בקצה מה שקתב לע"ן שעור התפלין, ובבאור הגר"א בסוף זה. ועל-כ"ל פנים נראה לעניות דעתי, דאפלו לפי דעת השלחן ערוך דסתם הלכה דאין להם שעור, מכל מקום לפי מה דמוכח שם בגמרא דבראש וכן כ"י אין מקום רק להניח שני תפלין ולא שלשה, יש לזהר על-כ"ל פנים שלא ללבש תפלין פעם קטנים מאד ופעם שיהיו גדולים שלשה פעמים כמו הראשונים, כגון שפפעם הראשון היו שעור אצבע וחצי על אצבע וחצי ופעם שני היה ד' אצבעות וחצי על ד' אצבעות וחצי וכהאי גוונא, דממה נפשך: או התפלין הראשונים היו קטנים ממשעור או התפלין השניים מנחים שלא במקום תפלין, וע"ן לקמן בסיון רלב סעיף א שאין לעשות תרפי דסתיי אפלו שלא ביום אחד. ואף דיש לדחות, דכונן הגמרא היה תפליים ממצעים כאצבעים יותר מה שאין כן בזה, אבל אם-כן אודא ראת הרמ"ש שם, והשלחן ערוך דפסק דלא כהרמ"ש, לא נזכר באחרונים שיהיה מחמת זה כי אם מטעם אחר, ע"ן בכתי"סופר ובבאור הגר"א, והנכון ל"אדם, שיהיה תפלין תמיד ממצעים, דהיגו לא פחות ממשעור אצבעים על אצבעים ולא יותר מד' על ד' אצבעות, והיגו עם התורא ומעברתא, דבזה יצא על-כ"ל פנים מדינא ודי הכל: * ונגבהן. ע"ן במגן אברהם²³⁰: * אין לו שעור. וע"ן בספר שלחן שלמה שקתב דמכל מקום לא יעשה התפלין גדולים עד מאד, שעל-ידיה לא יהיה באפשר להניחן על מקום צמיחת השערות²³¹, וכן בשלי"ד שלא יבאו להניח קצת על חצי עצם שסמוך לבית השחי או במקום שאינו בשר התפוח, עד כאן לשונו. וע"ן מה שקתבתי לעיל בסיון כז סעיף ב בבאור הלכה: * שיין של תפלין הלכה למשה מסיני וכו' כמין שיין. ע"ן במשנה ברורה דאפלו כתב שלנו וכו' אלא דגמא, הוא מהב"ח ע"ן שם. ולפי זה יש לע"ן כמה דפסק הנשמת"א דאם יש קצת הפסק בין היוד להשיין, דהיגו שאין מגיע בשלוח התחתון, דמעכב בדיעבד כמו בספר תורה, דלאותה ה"ב"ח אפשר דרק לכתחלה צריך לזהר ולא לעכובא, וצריך ע"ן: * חריץ של שיין וכו' גיע עד מקום התפר. ורוע דאין לחש, ומה שקתב בהר"מ משה דמורף שאמר משמע שמתקיר לפסלו, ברורה שאמר שלפנינו ליחא, ואודרכה בה"ה שם הביא להקל בדיעבד:

תרגום: 1 פרק. (קא) שערי-תשובה: (קא) גמרא: (קא) שלחן-שלמה ושי"א: (קא) הב"ח והנמ"ע ועלת-תמיד: (קא) ישועות-יצחק, ותשובות רע"א סימן יא ושי"א: (ב) מגן-אברהם: (ל) פרי-קנדים: (ז) הגר"ז ופשוט:

הלכות תפלין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קצח]

יש מהגדולים שמחלקין בין שי"ן הימיני להשמאלי, שבשקמאלי אדרבה, וקצת שלא יגעו היידי"ן בשולי השי"ן למטה²³⁹.

ויתקלקלו. והוסיף, שכמו כן יש להיזהר שלא לדחוק את הפרשיות יותר מדי בכריכתם.

[משנ"ב ס"ק רח]

והלכה למשה מסיני²⁴³. לכן אם לא כרך השער עליה פסול, אף שפך עליה קלף²⁴⁴.

²⁴³ ומבואר ברש"י (שבת כח, ב) שצריך לקשור את אגרות הפרשיות בשיער, והתיקון תפלין (עמו קעב) כתב שיש להחזיק את השיער שמסביב לפרשיות ולסובב את הפרשיות כמה פעמים עד שיעמוד השיער בלא קשירה.

[משנ"ב ס"ק רא]

ואפלו לרצת הסוקרים דהקמים צריכים להיות פלם מעור אהד מקמש²⁴⁰.

²⁴⁴ ולפי מה שכתב לקמן (סי' לג ס"ק כג) שכל הדינים שנלמדו מהלכה למשה מסיני צריך לעשותם לשמו, כתב המשנת הסופר (סי' כב ס"ק ו) שהוא הדין שיש לעשות את כריכת השיער לשמו.

²⁴⁰ וכפי שנתבאר לעיל (ס"ק קעב).

[משנ"ב ס"ק ריא]

צין במגן אברהם²⁴⁵, וצ"ן בחדושי ר' עקיבא איגר שהסכים ששער היצא יהיה פחות מאריך שענה²⁴⁶.

²⁴⁵ וכתב שם (ס"ק סא) בשם ספר יש שבר, שמבואר בוהר שיש להיזהר שהשיער לא יצא לחוץ בשיעור אורך שעורה, לפי שבשיעור זה הוא מקבל טומאה. והמג"א תמה עליו, ממה שקיימא לן ששערות אינן מקבלות טומאה, ולכך פירש את דברי הוזהר באופן אחר, וכתב לפי זה שיכול להוציא את השיער לחוץ ככל שירצה.

[משנ"ב ס"ק רג]

כי גם התורה צריכה מדין להיות מרבע²⁴¹.

²⁴¹ ומאחר שכל ענין החתך הוא כדי שיהיה הריבוע ניכר, כתב בספר זכרון אליהו (פ"ח) שאין קפידא אם עומק החתך בעור העליון של המעברתא אינו שווה לעומק החתך שבעור התחתון, שכל שניכר ריבוע התיתורא כשר, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' כו ס"ק יא).

²⁴⁶ וכתב שם שחם ושלוש להקל בזה.

[משנ"ב ס"ק רד]

כמו מונה שנגללת מ' אהד" קלפי "שמע" ולא להפך, משעם שנתבאר ביונה דעה סימן רפה²⁴².

[ביה"ל ד"ה ומרכם]
אלא דלקתחלה חש השלחן צריך לדקרי הרמב"ם שקמב שהוא הלכה למשה מסיני²⁴⁷.

²⁴² ומקורו מהירושלמי במגילה (פ"א ה"ט), שהלכה למשה מסיני שיהיו הפרשיות טולים במטלית, ופירש הרמב"ם שיש לכוון מטלית סביב הפרשיות. אמנם, הרא"ש (קיצור הל' תפלין שבסוף הלכות קטנות על תפלין) בשם ספר התרומה פירש באופן אחר, והיינו שאם נעשה קרע בפרשיות, יש להדביקן בטלאי.

²⁴² שם (סי"ד) לא כתב השו"ע טעם הדבר, אכן הרמב"ם (פ"ה מהל' מזוזה ה"ו) כתב שצריך לגוללה באופן שיהיה ניתן לקרוא בה תיכף עם פתיחתה, והיינו מסופה לתחילתה.

וכתב התיקון תפלין (עמו קע). שיהיה מאד שתהיה הדיו יבשה לגמרי טרם שיכרוך הפרשיות, כדי שלא ידבקו האותיות זו לזו

הלכות תפלין סימן לב

נה באר הגולה

ע ש בנספא ר פ ש	ע ש בנספא ר פ ש
צ זכב"ס בפרק ג	צ זכב"ס בפרק ג
מהלכות תפלין	מהלכות תפלין
הרא"ש והפוריבי	הרא"ש והפוריבי
וספר התרוומה	וספר התרוומה
מההיא דקמפון	מההיא דקמפון
מיוזח	מיוזח
ק הרא"ש בשם שמואל	ק הרא"ש בשם שמואל
ר פפ"ר וספר ארחות	ר פפ"ר וספר ארחות
חיים ומהנה מוטוי	חיים ומהנה מוטוי
פרק ג מהלכות תפלין ש שבת כח	פרק ג מהלכות תפלין ש שבת כח
וקח ת שמואל רבא וזכב"ס	וקח ת שמואל רבא וזכב"ס
א הרי"א ופסוקי	א הרי"א ופסוקי
ב וסר פשה פקרי	ב וסר פשה פקרי

הגה *וכן (קצח) הי"ד שבש"י *צ"ר (קצט) לנע למטה בשולי השי"ן (סמ"ג). ולא ימשך השי"ן הרבה, אלא (ר) *שגם שולי השי"ן והא נראה על הספר (ביון שאמר): **מד** *תתורא (מד) *תפלין הלכה למשה מסיני, והינו (רא) *שישים עור למטה לכסות פי הכתים, ונראה קצין של גשר התורא תתורא. *מעברתא ותפלין הלכה למשה מסיני, והינו שעור התתורא (רב) והא ארף מצד אחד ונעשה בו המעברתא. כיצד, יתקנו בשני צדדים שלא תהא רחבה כמו רחב התתורא, כדי (רג) שיהא נפר רבוע התתורא, ובאותה מעברתא עוברת הרצועה, ועל שם קף נקראת מעברתא. גם בתפלין של יד יעשה תתורא ומעברתא. *וגלגל כל פרושה (רד) מסופה לתחלתה (רה) *וכורבם (רו) בקלף (סה) קטן. ה"יש מקפידין מלברכן אלא (רי) בקלף פשר. (רח) והלכה למשה מסיני שיכרך עליה שער בהמה או חיה השחורים: הגה (רט) ונהגין לכוף שער על הפרשה, ואחרכך כוכין עליו קלף פשר וחונרים וכוכים עליו שער (אגור סימן סח). הנהגה שיהיה שער זה (רי) של עגל, *אם לא מצא של עגל כורך בשל פרה או של שור, ורוחץ השער היטב בתחלה עד שיהא נקי. (ריא) *קצת שער זה צריך שנתרא (ריב) חוץ

באר היטב

(סד) תפלין. המחבר כתב סתם והינו שישים עור למטה ולא באר שיהא התתורא מעור הכתים או אפילו מעור בפני עצמו כמו שנהגו הסופרים עכשו.

משנה ברורה

(רג) כשר אפלו לא הגיע, כל שיש צורת השי"ן עליו: (קצח) הי"ד שבש"י. יש מהגדולים שמחלקין בין שי"ן הנמיני להשמאלי, שבשמאלי ארבה, ודקרב שלא יגעו הידי"ן בשולי השי"ן למטה⁽²³⁹⁾. אבל המגן אברהם פסק דאין לחלק בין הימני להשמאלי, ובהשמאלי בעיניו ששני הידי"ן יהיו נוגעין למטה בשוליה, וכן כתב הפריימגדים דכן ראוי לעשות, וכן כתב בבכ"י יוסף בשם מה"ר *עין שם וכן פסקו שארי אחרונים. עוד כתב הפריימגדים, דתראה שיהיה על השי"ן צורת יוד"ן, לא קוין פשוטין בעלמא: (קצט) לנע למטה. דבלא הכי אין שם שי"ן עליו ולעובדא הוא אפלו בדיעבד, ובש"ן השמאלי אם אחד נוגע ואחד אינו נוגע פסול, ועין בבאר הלכה: (ר) שגם שולי השי"ן. רוצה לומר, חדיקין של השי"ן; והשעם, דצריך שיהא כל השי"ן נראה וקיים מה דכתיב 'ונראה כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא ע"ד', ואמר בני (אלעזר) [אלעזר] אלו תפלין שבראש, 'שם ה' נקרא' ראשי תיבות שי"ן. ובריעבד אם נכנס מעל לתוף התתורא עד שאין לו עלי' ידיו ותמונת שי"ן כראוי, צריך עיון, ועין בבאר הלכה: **מד** (רא) שישים וכו'. ואפלו לדעת הסוברים דהכתים צריכים להיות כלם מעור אחד ממש⁽²⁴⁰⁾, מכל מקום לא בעינן שיהא התתורא והמעברתא עם הכתים מעור אחד, אלא אפלו אם הוא עור בפני עצמו פשר, (רז) ונהו שקבת המחבר שישים וכו'. ומכל מקום אם באפשרי טוב להדר גם כן, לצאת דעת המחמירין בזה, ועין בבאר הלכה: (רב) והא ארף. ואם נפסקה, (רס) מטר לתפרה: (רג) שיהא נפר. כי גם התתורא צריכה מדין להיות מרובעת⁽²⁴¹⁾, וכמו שקבתנו למעלה בסעיף לט: (רד) מסופה לתחלתה. בעת שנותנה לבייתה, (רו) כמו מזוזה שנגלתה מ"אחד" כלפי "שמע" ולא להפך, משעם שנתבאר ביהודה ובעת סימן רפח⁽²⁴²⁾: (רה) וכורבם וכו'. רוצה לומר לתחלתה, אכל אם לא כרכם כשר בדיעבד אם אין לו אחרים, ועין במתניית השקל וכבאר הלכה: (רו) בקלף קטן. והוא הדין פתחית בגד אם אין לו קלף [פמ"ג], ועין בבאר הג"א: (רי) בקלף פשר. רוצה לומר, אכל לא מבהמה ותיק טמאה, אכל במטילת גם לדעה זו שפיר דמי. ועין בבית יוסף שקבת בטעם הדבר, דכיון שהוא מביא קלף, צריך להיות דוקא

* וכן הי"ד שבש"י. בדרכי משה הארף איתא: הידי"ן שבש"י, ונראה שזו הנקרא היה גם כן לפני המגן אברהם בהגהת שלחן ערוך הזה, ולכך הביא ראיה ממנו לסברתו דאין לחלק בין שי"ן הימני להשמאלי. ודע דמח"אדם משמע דסופקן מספקא לה לדינא אי כתיב"ש וסייעתו או כתיב"ש אברהם, על-כן נראה לי, אף דאנו מכריעין במשנה ברורה דלכתחלה יותר טוב שיהו שני הידי"ן שבש"י השמאלי לשולו הפתוח, מכל מקום כדבעינן אין להחמיר בהם לפסול, אחר דלדעת הרבה גדולים גם לתחלה לא יגעו, וכן הפריימגדים לא כתב דין כן ראוי לעשות בהמגן אברהם, אם לא היבא הי"ד אחד נוגע ואחד אינו נוגע דאז משה נשקף פסול, וכמו שקבת חתי"אדם. ודע עוד, דלפי דברי הגדולים שסוברים דשי"ן שמאלי לא יגעו הידי"ן שלו בשולו, הוא הדין דגם הידי"ן שלו נופיחו לא יזהו להם תמונת יוד"ן כמו בהשי"ן של ג' ראשים, אלא יהיו כיון פשוטים. אכן לפי פסק המגן אברהם שאין לחלק בין הימני להשמאלי, גם כן אין לחלק, ואם עשה בש"י של ד' ראשים [ומכל שכן בשל ג' ראשים] קוין פשוטין והן מניעין עד שוליהו, הוא הרמ"ד דסתי [פמ"ג] פסול: * צריך לנע למטה וכו'. עין השעם במשנה ברורה והוא מהחתי"אדם, דצריך לכתב כמו בספר יחודה אחר דהוא הלכה למשה מסיני. ולפי זה נראה דהוא הדין אינו נוגע יוד"ן בהקו שלו, גבינן אפשר דעמבא הוא, וכל שכן אם לא היה יוד"ן כלל רק קו פשוט, ואפלו אם שאר הקוין נעשין פתלכה בידיו"ן על ראשיתו רק קו אחד לא היה כדיון, וכל שכן כלם; לכך בהשי"ן של ד' ראשין, דשם אם היו הקוין פשוטין לא ראשין אין להחמיר בדיעבד, דיש לסמוך על הגדולים המקלין וכו': * שגם שולי השי"ן. עין במשנה ברורה לענין דיעבד. ובספר עבודת היום משמע דבריעבד אין להחמיר, ואינו יודע מקור לזה; ואולי הוא מביא שלא אבד תמונתו על ידי זה וכן מקצת חרו נכנס לחוכו, אכל אם נכנס מעט משי"ן גופא לתוף המעברתא גם הוא מותר, וצריך עיון: * שנישים וכו'. ומה שקבת בזה וכו' הינו דעת רש"י, וגם הרמב"ם סבירא לה פשוט' כמו שקבת בכסף משנה; ואף דהגאונים פליגי על זה, וגם הרי"ו ורא"ש ומרדכי וטור סבירי כמותם, וגם מנהג העולם כמותה, מכל מקום טוב להדר לצאת גם דעתם. ואף דברא"ש ומרדכי משמע שיותר טוב שלא לעשות מעור אחד עם הכתים, עין השעם בדבריהם ותראה שזה הקלוקל לא שך בזמננו למי שילמד אמנות הכתים. והגאון ר' עקיבא איגר הפריז על הפנה שהעתיק דברי הריק"ש דמשמע מנה דהוא מחזיק פן מצד הדין ורק שהעולם לא נהגו כן, ובאמת לענין דעמי נה אינו כמו שקבתנו דרכים פליגי עליהו: * וגלגל כל פרושה וכו'. הוא למצוה ולא לעפוקא [אחרונים בסעיף פ"א]: * וכורבם בקלף קטן. עין במשנה ברורה. והשעם, דהרא"ש והתוספות סבירא כן, והוא דלאו תלכו למשה מסיני הוא, ושנהגו בערפת ואשכנז שלא לכוף עליו דבר לבד השער, אלא דלכתחלה חש השלחן ערוך לכוף הרמב"ם שקבת שהוא הלכה למשה מסיני⁽²⁴³⁾. ועין באלהי רבא דמשמע מנה דמטר גבינן לכוף דאם אין לו אחרים, ושלא כמתניית השקל שנסתפק

שער היצוין

(רז) פריימגדים ונהגין ועין בבאר הלכה: (רז) באור הג"א ופריימגדים, דלא בכאר היטב: (רס) מאיר עיני סופרים בשם דבר שמואל: (רי) הרא"ש בהלכות קטנות: (רי) כן מוכח מהרא"ש בהלכות קטנות וכן בבאר הג"א ושארי אחרונים: (רס) שליה:

הלכות תפילין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק רב]

וְטוֹב שְׂמֵעָא מִפְּרִשְׁתָּא "וְהָיָה אִם שָׁמְעָ" בְּצֵד הַפּוֹנֶה לְפָנֶיךָ שְׂמֵעָא.

248 נמצא, שיש הבדל בין תפילין של רש"י לתפילין של רבינו תם, שבתפילין של רש"י שפרשת 'ויהיה אם שמע' נמצאת בבית הרביעי מימין, אם כן יש להשחיל את השיער בחור בין הבית הרביעי לשלישי. לעומת זאת, בתפילין של רבינו תם שפרשת 'ויהיה אם שמע' נמצאת בבית השלישי מימין, אם כן יש להשחיל את השיער בחור בין הבית השלישי לשני, דהיינו באמצע הבית.

ואם שכח להוציא את השיער, וכבר תפר את הבית, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' א) שאף על פי שבדיעבד אינו מעכב, מי"מ כל שניתן לתקן את הדבר חובה לעשות כן, ולכן יש להתיר את התפירה ולהוציא את השיער.

[משנב ס"ק רג]

כְּדָרְךָ קְרִיאָתָהּ וְכָדָרְךָ שְׂמֵעָמִידִין סִפְרֵי תוֹרָה בְּהִיכָלֶיךָ. וְכִדְעִיבְךָ אִם נִתְּנָה שָׁם מְשַׁכְּבֵת אֵין לְפָסֵל הַתְּפִלִּין בְּשִׁבְלֵי זָהָב.

249 ואם הפרשיות גדולות ואינן נכנסות לבתים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ה) שאין לקצצן, שהרי נתקדשו בקדושת תפילין. אכן אם הן נכנסות רק לתוך החלל שכנגד התיתורא העליונה, הוכיח מהקול יעקב (ס"ק ריג) שיש להקל, וכן הורה החזו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' לד) להקל בזה בתפילין של יד, מפני שאף התיתורא נחשבת חלק מהבתים [וראה שו"ת אבני נזר או"ח ח"א סי' יד שנחלק על השו"ע הרב (סע"ז) שכתב שהתיתורא אינה נקראת תפילין]. ומ"מ הקפיד הגרי"י קניבסקי שלא ירדו ויכנסו אף כנגד התיתורא העליונה (זכרון אליהו פ"א סיכום ההלכות אות א בשם הגרי"ח קניבסקי).

ולענין תפילין של ראש, צידד הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו תם עמ' לה) כדעת השלי"ה (מסכת חולין נר מצוה ד"ה ארבע) שיש להקפיד שהפרשיות יהיו כולן בין מחיצות הבתים, מפני שכשהן בולטות למטה אינן נחשבות לגמרי כמונחות בארבעה בתים, וכמבואר בשו"ע הרב (סוף ס"א) ושו"ת צמח צדק (או"ח סי' ח אות ז) שדין חריץ עד סוף הפרשיות הוא לעיכובא. מאידך, בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' לח) ובט"ז (ס"ק לו) ובמאמר מרדכי (ס"ק מח) מבואר שאין זה מעכב שמחיצות הבתים יגיעו עד כנגד תחתית הפרשיות. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ג) כתב, שאף בשל"ה אין מבואר שהוא מעכב בדיעבד. והמקור חיים (ס"מ) כתב שדי בכך שרוב כל פרשה יהיה בבית בפני עצמו, וכן משמע בספר כהונת עולם (סי' עט).

250 וכמו שמוכח ממה שכתב השו"ע להלן (סמ"ז) שאם כתב את כל ארבע הפרשיות של ראש בקלף אחד והניחן בארבעה בתים, הרי זה כשר, אף על פי שבאופן זה מניחן בעל כרחו בשכיבה, וכמו שכתב להלן (ס"ק רטז) בשם האחרונים האלו.

[משנב ס"ק רט]

וְאִם נִמְצָא טְעוֹת בְּפָרְשָׁה רְבִיעִית, מִתְּרֵי לְכַתְּבָהּ בְּקֶלֶף לְבַד אֶפְלוּ לְכַתְּבָהּ וְלִפְתִּיחָהּ, דְּזָה הַיּוֹ כְּדִיעִבְדְּךָ.

251 וכל זה מדובר כשעל כל פנים נכתבה כל פרשה על קלף שלם, אבל אין לכתוב לכתחילה פרשה אחת על שני קלפים דבוקים, לפי הדעות שדיבוק אינו חיבור (ראה לעיל ס"ק קעב), וכמו שכתב המשנת הסופר (סי' כ ס"ק ג). אכן, אם נקרע הקלף לאחר הכתיבה והאותיות עדיין שלימות, כתב חזו"א (או"ח סי' יא ס"ק ז) שרשאי להדביק את הקלף, ואינו פסול משום 'שלא כסדרן'.

[משנב ס"ק רכ]

רוֹצֵה לִזְמַר מִקְהָלָה טְהוֹרָה.

252 ולענין מין שאינו אסור באכילה אך גם אינו ראוי לאכילה, כגון זהב, מבואר בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ק סי' א) שמוותר להשתמש בו בתפילין, מפני שלא נתמעט מהפסוק אלא דבר שאסור באכילה. והוסיף, שאף שמבואר ברש"י (מגילה כד, ב) ובר"ן (שם) וכן ברע"ב (שם פ"ד מ"ח) שיש בזה חיסרון של 'אינו מותר בפיר', מי"מ דבריהם קשים, וברש"י בסנהדרין (מח, ב) כתב שהחיסרון בזה הוא מטעם אחר, וכן העיר בתוספות רעק"א (מגילה שם). מאידך, הנשמת אדם (כלל יד אות ג ד"ה ומעתה גם) כתב שמלבד החיסרון בדבר שאינו 'מותר', יש חיסרון במה שאינו 'בפיר', ואינו ראוי לאכילה, וכדעת הרש"י והר"ן, וכן משמע בהגות החתם סופר על קסת הסופר (סי' ג ס"ו).

ואף שמבואר בגמרא (מכות יא, א) שחוטף פשתן נחשבים 'דבר המותר בפיר', כתב הערוך לנר (שם ד"ה כי אתקש) שאין להוכיח שאף דבר שאינו ראוי לאכילה כשר בתפילין, מפני שיש לומר שחוטפים אלו באים מזרע פשתן, אשר הוא ראוי לאכילה. והחזו"א (או"ח סי' יא ס"ק ט) כתב שמוכח מגמרא זו שאין צריך דוקא דבק שנעשה מבהמה טהורה, אלא גם דבק שנעשה מן הארץ וגיודוליה כשר לכך, וכמבואר בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ת סי' ג).

[משנב ס"ק רכז]

וְצִרִיף עֵינָיו אִם מִתְּרֵי לְתַפְּרֵי בְּגִיד הַנְּשֵׂהָ.

253 וצודי הספק הם, שיש לומר שדומה לנבילות וטריפות שאף על פי שאסורות באכילה, בכל אופן נחשבות 'מין' המותר בפיר, שהרי ממיין בהמה טהורה הן, או שנאמר שכיון שגיד הנשה לעולם אסור באכילה, ואין בו צד היתר אכילה לעולם, אינו 'מן המותר בפיר' כלל, מה שאין כן בנבילות וטריפות, שמקרה הוא שגרים להן להיאסר. ובגדולי הקדש (ס"ק ב) ביאר צד נוסף להיתר, שכיון שיש לגיד הנשה שעת הכושר, שהרי עובר הנמצא במעי אמו גידו מותר, שגיד שליל נותר בשחיטת אמו, אשר על כן מותר לתפור בו [וראה שו"ת חתם סופר או"ח סי' לט].

[משנב ס"ק רכה]

אִם הַעֹבֵד גְּלוּלִים הָבִיא לְשׁוֹק מִתְּרֵי לְקָנוֹת מְקָנֹו, שְׂפִינָן שְׂפָרְשָׁא מְקַבְּעוֹתָ אֶמְרִינָן כֶּל פְּרָשָׁא מְרַבָּא פְּרָשָׁא.

254 וכמו שביאר המג"א (ס"ק סו) שלא חוששים שמו ינחרו בהמה טמאה כדי להשתמש בגידיה, שהרי אין הם משתמשים אלא בגידי הבהמות שהם אוכלים, ורוב בהמות הנאכלות טהורות הן.